

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Çocuk ve Ergen Suçlarının Dağılım Özellikleri*

H. Ergin DÜLGER**, Mehmet TOKDEMİR**, A. Ertan TEZCAN***

ÖZET

Çalışmamızda bölgemizdeki suçlu çocukların profilinin ortaya çıkarılması ve bu profile etki eden faktörlerin irdelemesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu, işledikleri suç öncesi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve bu bölgelere komşu, 17 farklı ilde ikamet eden, suç işledikleri tarihlerde yaşları 11-18 arasında değişen (ortalama 14.7 yaş) ve halen Elazığ İslahevinde bulunan ve 111 hükümlü çocuklergen oluşturmuştur. Olgulara, tarafımızdan hazırlanan, işlenen suç ve olası suça itilme nedenleri ile sosyodemografik özellikleri araştırmaya yönelik bir anket formu uygulanmıştır. Formda bizzat hekim tarafından değerlendirilmesi gereken bölümler bulunduğu için, bütün çocuklarla tek tek görüşülmüştür. İşlenen suçlar arasında; hırsızlık (n=38 % 34.2) ve cinayetin (n=34 % 30.6) ilk iki sırayı aldığı, hırsızlıktan hüküm giymiş olguların 29'unun (% 76.3) kent merkezi veya varoşlarda, cinayetten hüküm giymiş olguların 26'sının (% 76.5) kırsal alanda (köy ve kasabada) ikamet ettikleri saptanmıştır. Çocukların suç işlemesinde çevresel faktörlerin, sosyoekonomik durum ve aile eğitim düzeyi düşüklüğünün yadsınamaz önemleri olduğu gözlemlenmiş, benzeri çalışmaların daha da geliştirilmesi ve çocuk suçları analizlerinin daha iyi gözden geçirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çocuklergen suçluluğu, hükümlü çocuklarda suçların dağılımı, demografik özellikler

Düşünen Adam; 1996, 9 (3): 53-57

SUMMARY

The aim of our study was to determine the profile of the crimes among children in our region and to find the factors influencing this profile. The study was consisted of 111 convicted children who had been living in 17 different cities in or around Eastern and Southern Anatolia. The children were between the ages of 11 and 18 (average 14.7) and staying at Elazığ reformatory. A detailed questionnaire form was given to the subjects and the subjects were asked questions about the types of crime which they committed, probable crime inducing factors, and sociodemographic features of the children. Among the committed crimes, theft (n=38 34.2 %) and murder (n=34, 30.6 %) were leading. Twenty nine convicted criminals for theft (76.3 %) had lived in city centers and suburbs, whereas 26 of the convicted children (78.7) were living in towns and villages. It appears that regional factors, low socioeconomical conditions and poor education in the family influence the rate of criminal behavior of children. Studies examining these aspects might shed lights on inducing factors of crimes and be helpful to the organizations trying to prevent juvenile delinquency.

Key words: Juvenile delinquency, distribution of child crime, demographic features

* Bu çalışma Mayıs 1996 Bursa'da yapılan II. Adli Bilimler Kongresi'nde sunulmuştur.

** Fırat Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı

*** Fırat Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı

GİRİŞ

Çocuk/ergen suçları, son yıllarda toplum için artan bir tehlike olarak ortaya çıkmakta, bu önemli sorunun en aza indirilmesi için de, suç ve suça yönelim nedenleri incelenmektedir. Bunlar arasında biyolojik ve psikososyal faktörlerin, karşılıklı ve sürekli etkileşim içinde erken yaştan başlayarak çocukların kişiliğini yönlendirdiği ve suç işlenmesinde önemli rolleri olduğu bildirilmektedir (1-4).

Kişiliği olumsuz yönde etkileyen biyolojik ve psikososyal sebepler arasında; prenatal ve natal komplikasyonlar (5), genetik defektler (2,6), psikolojik (7) veya fiziksel travmaya maruz kalma (8), bazı psikiyatrik bozukluklar (9), bedensel hastalıkların tam tedavi edilememesi (10) gibi birçok etmen sayılmaktadır. İsveç'te yapılan bir araştırmada (11) 15 yaşından küçük suç işleyen çocukların, trombositlerinde MAO aktivitesinin düşük bulunması, birden fazla Y kromozomu taşıyan çocukların suç işleme oranlarının yüksek olduğunun bildirilmesi de (4) biyolojik etmenlere ilginç örneklerdir.

Çocukta kişiliğin temeli yaşamın ilk 6 yılında aile içerisinde atılmakta, ergenlik döneminde de çevresini oluşturan toplumsal kurumlar tarafından tamamlanmaktadır. Aynı zamanda bu kurumlar, çocuğun yeterlik ve olgunluğunu deneme alanlarıdır (1). Yakın akraba, akran grubu ve okul, çocuğu/ergeni olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen sosyal çevreyi oluşturmaktadır. Olumlu kişiliğin oluşmasında; sürekli sevgi, ilgi, hoşgörü, güven, destek ve eğitim gerekli olup, bunlardaki aksamalar çocuk ile toplum arasındaki uyumu bozmakta ve çocuk/ergen suça yönelmektedir (1,2,4,12,13,14). Kuzey Finlandiya'da yapılan bir araştırmada okulda başarı gösteremeyen çocukların suç oranlarının, başarılı olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (15). Düşük sosyoekonomik ve sosyokültürel koşulların, kriminal davranış riskini artırdığı (1,6,16,17), hatta bu konuda sosyal tahmin cetvellerinin bulunduğu ve çocukların suç işleme olasılığının, erken dönemde ve % 85 gibi çok yüksek bir ihtimalle hesaplanabileceği belirtilmiştir (4,14).

Tüm hukuk sistemlerinde olduğu gibi, ülkemizde de suçlu çocuklar, ceza sorumluluğu açısından yetişkinlerden ayrı tutulmaktadır. Türk Ceza Kanunu-

nun 53, 54 ve 55. maddeleri bu konuyla ilgilidir ve yargılama işlemleri de; "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"a göre yapılmaktadır (16,18). Hüküm giyen ve hürriyet bağlayıcı ceza alan çocuklar ise çocuk ıslahevlerine gönderilmektedirler.

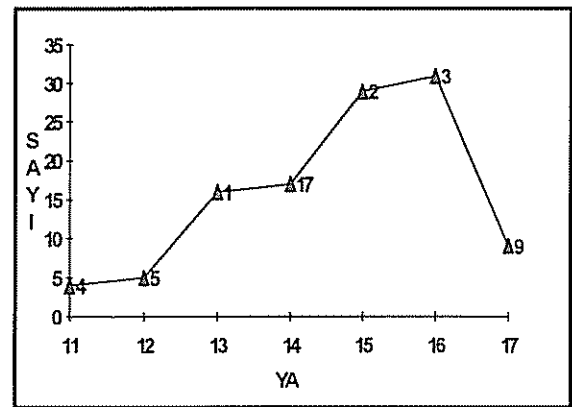
Çalışmamızda; Türkiye'de mevcut olan 4 çocuk ıslahevinden biri olan Elazığ ıslahevinde ikamet eden bölgemiz suçlu çocuklarının profilinin ortaya çıkarılması ve profili etkileyen faktörlerin irdelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışma grubunu; Aralık 1995'de Elazığ Çocuk İslahevinde bulunan 111 hüküm giymiş çocuk/ergen oluşturmuştur. Çalışma grubuna sosyodemografik ve sosyokültürel özellikleri araştırmaya yönelik tarafımızdan hazırlanan bir anket formu uygulanmış, işlenen suç kayıtlara bakılarak doldurulmuştur. Veriler tek tek yapılan görüşmelerde elde edilmiş, samimi cevap alınması için de, gerekli güven ortamı oluşturulmuştur. Çalışmanın istatistiksel değerlendirmelerinde Student-t ve ki-kare testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Olguların tamamı erkek olup, suç işledikleri tarihlerde yaşları 11-17 yıl arasında değişmektedir (ortalama 14,7±0,14 yıl). Çocuk olarak tanımlanan 11-14 yaş aralığında 42 (% 37,8), ergen denilen 15-18 yaş aralığında ise 69 olgu (% 62,2) tespit edilmiştir (Grafik 1). Çocuk ve ergen yaş gruplarının suç cins-

Grafik 1. Olguların yaşlara göre dağılımı.

Tablo 1. Suçların yaşanan yere göre dağılımı

	Hırsızlık		Gasp		Cinayet		Cinayete teşebbüs †		Cinsel suç		Trafik suçu †		Toplam	
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**
Kırsal	9	23.7	5	29.4	26	76.5	-	0.0	10	62.5	-	0	50	45.0
Kentsel	29	76.3	12	70.6	8	23.5	4	100.0	6	37.5	2	100.0	61	55.0
Toplam	38	34.2*	17	15.3*	34	30.6*	4	3.6*	16	14.5*	2	1.8*	111	100

* Satır yüzdesi, ** Sütun yüzdesi, † Test dışı bırakılmıştır. $X^2=23.75$, $SD=3$, $p<0.01$

Tablo 2. Suçların bölgelere göre dağılımı

	Hırsızlık		Gasp		Cinayet		Cinayete teşebbüs †		Cinsel suç		Trafik suçu †		Toplam	
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**
Doğu ve G.doğu*	11	28.9	9	52.9	24	70.5	3	75.0	7	43.7	2	100	56	50.5
Diğer böl.**	27	71.1	8	47.1	10	29.5	1	25.0	9	56.3	-	-	55	49.5
Toplam	38	100.0	17	100.0	34	100.0	4	100.0	16	100.0	2	100.0	111	100

* Gaziantep'de 24, Diyarbakır'da 8, Urfa'da 5, Elazığ, Malatya, Bingöl, Erzurum ve Van'da 3'er, Iğdır'da 2, Mardin ve Erzincan'da 1 olgu.
** Adana'da 19, Kahramanmaraş'da 17, Hatay'da 14, Sivas ve İstanbul'da 2'şer, Bursa'da 1 olgu.

Tablo 3. Eğitim durumu

	Olgu		Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuryazar değil	10	9.0	71	69.0	29	29.3
Okuryazar/ilkokul terk	15	13.5	5	4.9	17	17.2
İlkokul mezunu	59	53.2	23	22.3	44	44.4
Ortaokul terk/mezunu	20	18.0	3	2.9	7	7.1
Lise terk/mezunu	7	6.3	1	0.9	1	1.0
Yüksekokul mezunu	-	-	-	-	1	1.0
Toplam	111	100.0	103	100.0	99	100.0

Not: 8 anne ve 12 babanın ölüm, başanma veya terk sebebiyle eğitim durumları cevaplanmamıştır.

lerine göre dağılımı istatistik olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2=1.28$, $SD=3$, $p>0.05$).

İşlenen suçlar içinde hırsızlık (38 olgu, % 34.2) ve cinayetin (34 olgu, % 30.6) ilk iki sırayı aldığı, hırsızlıktan hüküm giymiş olguların % 76.3'ünün kentsel (şehir merkezi veya varoşlarda), cinayetten hüküm giymiş olguların % 76.5'inin ise, kırsal alanda (köy veya kasaba) yaşadıkları belirlenmiş (Tablo 1), dağılım istatistik açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2=23.75$, $SD=3$, $p<0.01$).

Çalışmamızda 56 olgunun (% 50.5) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki 11 ilde ikamet ettikleri görülmüştür (Tablo 2). Cinayet suçu işleyenler içinde bu illerde yaşayanlar % 70.5 oranında görülürken, diğer bölge illerinde aynı oran % 29.5'dur. Bu rakamların aksine hırsızlık suçu işleyenlerde ise Doğu ve Güneydoğu'da yaşayanlar % 28.9 oranında bulunurken, diğer illerde aynı oranın yaklaşık 2.5 katına kadar daha fazla (% 71.1) olduğu saptanmıştır.

Olguların eğitim durumu incelendiğinde; % 9'unun, annelerin % 69'unun ve babaların da % 29.3'ünün okur-yazar olmadığı görülmektedir. Yalnızca bir baba yüksekokul mezunu olup, yüksekokul mezunu anne bulunmamaktadır (Tablo 3). Ailesinin maddi durumunu; 94 olgu (% 84.7), kötü veya çok kötü, 17 olgu da (% 15.3) orta veya iyi olarak yanıtlamıştır.

TARTIŞMA

Çocuk suçluluğunu yetişkinlerinde ayıran en önemli özellik, problemlili evre olarak bilinen ergenlik döneminde bulunmasıdır (17). Gelişim süreci içinde, doğal dürtüleriyle çelişen kurallara uyma nedenini yeterince anlayamayan ve henüz sosyal olmayan çocuğun, ergenliğe girdiğinde, hızlı bedensel ve ruhsal gelişmeler ve impuls kontrolündeki yetersizlik ile karşılaştığı (1,17), daha önce hissetmediği büyük biyolojik/ruhsal değişimlere ve çevresindeki sosyal kurum ile kurallara uyum sağlamada zorlandığı bilinmektedir. Bu dönem çocuk suçluluğunda çok önemlidir ve eğer bu riskli dönemde suç işlemeyi yaratan uygun ortam da varsa, bedensel ve ruhsal dinamikler, ergeni suç işlemeye yönelmektedir. Bu nedenle 14 yaş, gerek batı, gerek ülkemizde çocuk suçluluğunda en çok suç işlenen yaştır (3,12,19). İzmir'de yapılan bir araştırmada (12); hüküm giymiş çocukların yaş ortalamasının 15 olarak bildirilmesi ile çalışmamızda ortalama 14.7 yaşın bulunması uyum göstermektedir.

Tolan ve ark. (20) bildirdiğine göre; 12 yaştan önce suç işleyenler, daha sonra ciddi suçlara yönelmektedir. Böylece araştırmamızda bu yaşta bulunan 4 olgunun da ilerisi için çok riskli bir grubu oluşturduğu ve özellikle bu çocuklara ayrı bir önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çocuk suçluluğunda mala yönelik olanların, batıda ve ülkemizde yapılan çalışmalarda ilk sırada yer aldığı, bunlar içinde hırsızlığın ise, ülkemizdeki kentleşmenin, belirgin olarak fazlalaşmasına paralel olarak hızla arttığı ve çocuk/ergen suçları arasında en çok işlenen suç olarak hırsızlığın görüldüğü belirtilmektedir (3,12,17,19). Benzer şekilde çalışmamızda da, olguların yarısının (55 olgu) hırsızlık ve gasp gibi mala yönelik suçları işledikleri, bunlar içinde de hırsızlığın tüm suçlar içinde en yüksek oranda bulunduğu saptanmıştır (% 34.2).

Çalışmamızda yaşanan yer ile işlenen suç arasında belirgin fark olduğu, mala yönelik suçlardan hırsızlık (% 76.3) ve gaspın (% 70.6), kentsel alanda yüksek oranlarda olduğu belirlenmiştir. Şehirleşme olan yerlerde bu tür suçların daha yaygın olma nedenlerini; kentlerin bu tür suçların işlenmesine daha uygun bir ortam olmaları, suçların buralarda gizli kalma olasılığının daha fazla olabileceği, ayrıca şehirlerdeki uyaranların fazlalığı ve sürekliliği ile izah edebiliriz.

Benzer bir çalışmada şahsa yönelik suçların ikinci sırada geldiği bildirilmiştir (12). Çalışmamızda da cinayetin % 30.6 oranıyla ikinci sırada bulunduğu saptanmıştır. Cinayetin kırsal alanda oturanlarda % 76.3 gibi yüksek bir oranda görülmesi çarpıcıdır. Bu da sonu adam öldürme ile biten kan/namus davalarının halen kırsal kesimde sürdürüldüğünün bir kanıtıdır. "Cinayet, endüstrileşme indeksi ile ters orantılıdır" da denilmektedir (4). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin diğer bölgelere göre daha az geliştiği ve adam öldürmenin buralarda fazla görülmesi bu görüşü desteklemekte, hırsızlığa kıyasla bölgeler arasındaki zıtlık da belirgin şekilde dikkat çekmektedir. Ayrıca ülkemizde çocukların suç işlenmesinde bir vasıta olarak kullanıldıkları, birçok durumda adam öldürmenin küçükler tarafından büyüklerin ikna, teşvik, emir veya tehditleri sonucunda işlendiği ya da gerçekte suçu işlememiş olmalarına rağmen, bazı nedenlerle suç faili olarak gösterildikleri belirtilmektedir (14).

Çalışmamızda annelerin % 69'unun, babaların % 29.3'ünün ve olguların da % 9'unun okur-yazar olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgular bu oranları kadınlarda % 29.1, erkeklerde % 13, 10-19 yaş grubunda % 1.9 olarak bildiren 1993 Türkiye ortalamasının (21) çok altında bulunmaktadır. Eğitim ve sosyokültürel öğeler ilk defa aileden alındığından, anne-babanın eğitimsizliği ya da sosyokültürel açıdan yetersizliği, çocukluktan itibaren yeterli ve uygun eğitim-öğretim alamayan, disipline edilemeyen ve toplumla bütünleşemeyen bireylerin yetişmesine yol açacaktır.

Araştırmamızda ailelerin büyük çoğunluğunun (% 84.7) sosyoekonomik seviyelerinin düşük veya çok düşük olduğu saptanmıştır. Bu oranın benzer bir çalışmada (17) bildirilen orandan (% 53.6) belirgin faz-

lalığı dikkat çekicidir. Düşük gelir düzeyi ve yetersiz eğitim gibi olumsuzlukların, çocuk/ergenin suça yönelme olasılığını yükselttiği söylenebilir. Fakat kesin bir kanıya varmak için, yaklaşık aynı koşullara sahip çocukların kontrol grubu olarak alınıp, kıyaslanacağı araştırmaların yapılmasının gerekli olduğu kanaatindeyiz. Hırsızlık ve cinsel suç işlemiş olguların suçları sorulduğunda; genellikle suçlarını saklama eğiliminde oldukları ve "cinayet" olarak yanıtladıkları görülmüş ve yöresel sosyokültürel gelenekler çerçevesinde, insan hayatını sonlandırmanın diğer suçlara göre daha kabullenilir olduğu gözlenmiştir.

Çocuk/ergenin ıslahevlerinden birine gönderilirken, ailesine yakın olanı tercih edildiğinden, çalışma grubumuzu (aileleri İstanbul'da ikamet eden iki ve Bursa'da ikamet eden bir olgu dışında) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki 11 ilde veya buraya komşu illerde ikamet edenler oluşturmuştur (Tablo 2). Bu nedenle araştırmamızın, çocuk/ergen suçluluğunda yakın çevreye ait bazı yöresel özellikleri ortaya çıkardığını düşünmekteyiz.

Çalışmamızda, suç işleyen çocuk/ergenlerin yukarıda belirtilen çeşitli faktörlerin etkisi altında olduğu saptanmış, özellikle ailelerinin ve kendilerinin eğitim düzeylerinin düşüklüğü, yetersiz sosyoekonomik koşulların ve olumsuz geleneklerin etkileri açıkça izlenmiştir. İleride tekrar suç işlemesi potansiyeli olan bu çocuk/ergene; mutlaka iyileştirme ve geliştirme programları uygulanmalı ve gençlerimiz topluma kazandırılmalıdır. Bu amaçla gösterilecek çabalar, çocuk veya ergenin yalnızca ıslahevinde bulunduğu süre ile sınırlandırılmayıp, tamamen toplumla bütünleşme sağlandığına inanılıncaya kadar sürdürülmelidir.

Teşekkür: Tüm Elazığ Çocuk İslahevi çalışanlarına ve özellikle araştırmaya yardımlarından dolayı sosyal hizmet uzmanı Handan Elyas ve öğretmen Ramazan Sağır'a teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Aydın C: Çocuk eğitiminde aile ve toplumun önemi. XXII. Ulusal Psikiyatri ve Nöroloji Bilimler Kongresi Kitabı. Ege Üniv Basımevi, İzmir, s.864-6, 1988.
2. Uygur N, Türkan S, Geyran P: Adli psikiyatride çocuk ve ergen suçları. *Düşünen Adam* 7:20-4, 1994.
3. Dülger E, Hancı İH, Ertürk S, Coşkunol H: 1988-1991 yılları arasında suç işledikleri iddiasıyla Elazığ'da farik-i mümeyyizlik muayenesi için gönderilen çocukların demografik özellikleri. *Adli Tıp Dergisi* 8:131-6, 1992.
4. Yücel MT: Kriminoloji, Suç ve Ceza. Adalet Teşkilatı Güçlendirme Vakfı Yayını, Emekli Ofset, Ankara, 1986.
5. Farrington D: Intensive health visiting and prevention of juvenile crime. *Health Visit* 68:100-2, 1995.
6. Sheldrick C: Treatment of delinquent. In: Rutter M, Taylor E, Hersov L (eds). *Child and adolescent psychiatry. Modern Approaches* 3rd ed. Hong Kong Blackwell Science 968-95, 1995.
7. Herman JI: Crime and memory. *Bull Am Acad Psyc Law* 23:5-17, 1995.
8. Allhouse MJ, Rause T, Eichelberg MR: Childhood injury. *Pediatric Emerg Care* 9:159-64, 1995.
9. Lundy MS, Pfohl BM, Kuperman S: Adult criminality among formerly hospitalized child psychiatric patients. *J Am Acad Child Adolescence Psychiatry* 32:568-75, 1993.
10. Swartz IM, Rendon JA, Hsieh CM: Is child maltreatment a leading cause of delinquency? *Child Welfare* 75:639-55, 1994.
11. Alm PO, Alm M, Humble K, et al: Criminality and platelet monoamine oxidase activity in former juvenile delinquents as adults. *Acta Psychiatr Scand* 89:41-5, 1994.
12. Hancı İH, Ege B, Ertürk S: Adli tıpta farik-i mümeyyizlik muayenesi için gönderilen çocukların demografik özellikleri. *Adli Tıp Dergisi* 3-4:103-9, 1991.
13. Dembo B, Williams L, Wotheke W, Scheidler J: The relation among family problems, friend's troubled behaviour, and high risk youth's alcohol/other drug use and delinquent behaviour. *Int J Addict* 29:1419-42, 1994.
14. Yücel MT: Suç ve Ceza Anatomisi. Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973.
15. Rantakallio P, Myhrman A, Koiranon M: Juvenile offenders with special reference to sex differences. *Soc Psychiatr Epidemiol* 30:113-20, 1995.
16. Uluğtekin S: Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma. Bizim Büro, Ankara, 1991.
17. Hancı İH, Ege B: İzmir'de suç işleyen çocukların sosyolojik özellikleri. *Adli Tıp Dergisi* 1-4:3-9, 1993.
18. Ekşioğlu K: Sözlüklü Türk Ceza Yasası. 6. Basım, Yasa Yayınları, İstanbul, s.199-200, 1982.
19. Hancı İH, Aktaş EÖ, Keleş H, et al: İzmir çocuk mahkemesinde davaları sonuçlanan çocukların demografik özellikleri. *Adli Tıp Dergisi* 1-4:29-35, 1994.
20. Tolan PH, Thomas P: The implication of age of onset for delinquency risk-II longitudinal data. *J Abnorm Child Psychol* 23:157-81, 1995.
21. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1993. Sağlık Bakanlığı, Hacettepe Üniv Nüfus Etüdleri Enstitüsü ve Macro International Inc., Ankara, s.16, 1995.